

Mediataide monitaiteellisuuden moottorina 2018—2019

Kolme pilottiprojektia
taiteen perusopetuksessa

PIRKAN OPISTO
Lempäälä • Vesilahti • Nokia • Pirkkala

Sisällys

Aluksi.....	3
Videolavastus yhteistyön muotona.....	4
VJ-kurssi taiteidenvälisenä toimintana.....	9
VR360 teatterin ja mediataiteen rajapinnassa.....	15
Pohdintaa.....	20
Lähteet.....	21
Kiitokset.....	21

Aluksi

Osana Pirkan opiston Mediataide monitaiteellisuuden moottorina -hanketta toteutettiin mediataidetta hyödyntäviä, monitaiteisia projekteja lasten ja nuorten taiteen perusopetuksessa. Tässä raportissa kuvailaan ja itsearvioidaan kolmen lukuvuoden 2018-19 aikana valmistuneen projektin käytännön toteutusta. Projektit ovat Videolavastus yhteistyön muotona, VJ-kurssi taiteidenvälisenä toimintana ja VR-360 teatterin ja mediataiteen rajapinnassa. Projektien kuvaukset ja niiden arviointi perustuvat projektien toteutuksessa mukana olleiden opettajien haastatteluihin ja projektien seurantaan havainnoimalla. Projektien kuvauksien jälkeen projektien myötä saatua kokemukseen pohjautuvaa tietoa pohditaan lyhyesti loppuyhteenvedossa.

Hankkeen pohjana on taiteen perusopetuksen uusi opetussuunnitelma, jonka perusteet Opetushallitus on antanut vuonna 2017. Pirkan opisto otti uudistetun opetussuunnitelman käyttöön syksyllä 2018. OPH:n antamiin opetussuunnitelman perusteisiin on kirjattu tavoite taiteiden välisestä yhteistyöstä:

”Tavoitteena on, että oppimisympäristöt luovat edellytykset taiteenalalle ominaiseen aktiiviseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. Tavoitteena on myös luoda edellytyksiä taiteiden välisen osaamisen kehittämiseen.”

(Opetushallitus, 2017)

Pirkan opistossa nähdään, että mediataiteen avulla taiteiden välistä yhteistyötä ja monitaiteellisuutta voidaan edistää merkittävästi. Pirkan opiston hankesuunnitelmaan olikin kirjattu tavoitteeksi toteuttaa taideaineiden kesken yhteisiä projekteja, painopisteinä elokuva ja videotaide. Esityksiä ja lavastuksia oli tavoitteena toteuttaa eri esitysympäristöihin 3D-videotekniikan avulla. Kaikissa tässä julkaisussa kuvailuissa projekteissa hyödynnettiin videotekniikkaa ja taideaineiden välistä yhteistyötä eri tavoilla.

Pirkan opiston taidekouluille (Musiikkiopisto, Kuvataidekoulu, Mediataide, Teatterikoulu, Tanssikoulu) on laadittu yhteiset opetussuunnitelman perusteet, jotka mahdollistavat opiston monitaiteellisen taideopetuksen. Yhteistä opetussuunnitelmaa täydentävät taidealakohtaiset opetussuunnitelmat. Pirkan opiston taidekoulujen toiminta-ajatukseen kuuluu poikkitaiteellisuus:

”Pirkan opiston taidekoulu on laaja-alainen ja monipuolinen osaamis- ja oppimiskeskus, jossa opiskelu toteutuu yhdessä taiteen eri lajien (kuvataide, musiikki, teatteri, tanssi) kanssa siten, että se tuottaa yhteisöllisen ja yksilön omien taitojen huomioivan kokemuksen. Opetuksessa syvennetään oman taiteenalan ymmärrystä sekä kykyä kokea iloa omasta ja muiden työskentelystä ja esityksistä.” (Pirkan opisto, 2018)

Pieni sanasto

TPO, eli taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta.

VJ, eli video jockey esiintyy musiikkiesityksissä ja näyttää musiikkiin sopivaa liikkuvaa kuvaa.

VR360 on 360-asteista videokuvaa, valokuvaa tai 3D-mallinnettua kuvaa, jota voi katsoa virtuaalilaseilla.

Videolavastus yhteistyön muotona

Kuvataidekoulun ja teatteritaiteen perusopetuksen yhteistyö

Opettajat: Maiju Eronen ja Aino Mäntyvaara

Videolavastusprojektissa kokeiltiin kuvataiteen ja teatteritaiteen perusopetuksen yhteistyötä teatteriesityksessä. Projekti toteutettiin Nuorisoteatteri Macbeth -ryhmän ja kuvataidekoulun digitaalisen taiteen työpaikan, eli digipajan yhteistyönä Pirkkalassa. Digipajan ja nuorisoteatterin opiskelijat sekä opettajat vierailivat toistensa tunneilla ja tutustuivat toisen taideaineen työskentelyyn. Lopputuloksena syntyi Kari Hotakaisen käsikirjoitukseen pohjautuva näytelmä *Hukassa on hyvä paikka*. Esityksen tapahtumapaikkoja kuvaavilla videoilla oli esityksen lavastuksessa keskeinen rooli.

Projektiin käytettiin yhteensä 22 tuntia mediataiteen kehittämishankkeesta ryhmien normaalien viikkotuntien lisäksi. Hanketunnit olivat suunnittelupalavereita, vierailuja toisen taideaineen tunneilla, videoiden editointitunteja, ylimääräisiä harjoituksia sekä lopuksi opettajien haastatteluun käytettyä aikaa.

Projektin kulku

Syksyllä 2018 Mediataide monitaiteellisuuden moottorina -hanketta esiteltiin taiteen perusopetuksen opettajien kokouksissa. Esittelyssä tuotiin esiin mahdollisuus toteuttaa monitaiteista yhteistyötä hyödyntämällä mediataidetta lukuvuoden TPO-tunneilla. Taiteen perusopetuksen opettajat ja opetusryhmät haluttiin osallistaa projektien suunnitteluun ja saada mukaan toteutukseen. Projekteihin mukaan lähteminen oli vapaaehtoista. Videolavastusprojekti käynnistyi Macbeth-ryhmän opettajan, Maiju Eronen aloitteesta. Eronen

mukaan Macbeth-ryhmässä valmisteilla olevaan näytelmään *Hukassa on hyvä paikka* sopi hyvin videolavastuksen toteuttaminen.

Videolavastuksen toteuttamiseen lähti mukaan Aino Mäntyvaaran opettama digitaalisen taiteen työpaja. Projekti käynnistyi, kun Maiju Eronen kävi esittelemässä teatteriprojektia digitaalisen taiteen työpajan tunneilla. Digipajan oppilaat myös seurasivat teatteriryhmän harjoituksia. Esitykseen perehtymisen jälkeen digipajan oppilaat ryhtyivät kuvaamaan esitykseen sopivia videoita. Videolavastusprojektiin osallistuminen oli digipajalaisille vapaaehtoista ja mukaan projektiin lähti ryhmästä kolme oppilasta. Opiskelijat kuvasivat lavastukseen videoita vapaa-ajallaan ja editoivat kuvaamiaan videoita ylimääräisen työpajaviikonlopun aikana.

Videot valmistuivat joulukuun 2018 alkupuolella. Videolavastus saatiin mukaan teatteriryhmän harjoituksiin helmikuussa 2018, kun tarvittava tekniikka ja lavaste-elementit oli hankittu. Videoiden ajamisesta esityksessä huolehti opiston oppilaistosharjoittelija Suvi-Tuulia Asplund. Asplund ajoi videoiden ohella myös esityksen valoja. Ensi-ilta koettiin 12.3.2019.

Teatterin ja digitaalisen taiteen yhteistyö

Aino Mäntyvaaran ja Maiju Eronen mukaan kahden taideaineen välinen yhteistyö sujui pääasiallisesti hyvin. Eronen kertoi, että opettajien välinen yhteistyö oli luontevaa ja taidemuotojen yhdistäminen hedelmällistä. Teatteriharjoituksissa syntyi kommunikaatiota ja ajatuksenvaihtoa. Yhteistyö ja taideidenvälisyys oli opettavaista ja lopputuloksena saatiin enemmän, kuin yksin yhden ryhmän kanssa työskennellessä.

Mäntyvaara kertoi, että oppilaat olivat kiinnostuneita toistensa tekemisestä. Videolavastuksen toteutukseen mukaan lähteneet oppilaat sitoutuivat projektiin ja kokivat tärkeäksi projektin loppuun saattamisen. Toteutukseen oli matala kynnys ja kokeileminen oli mahdollista.

Ryhmien yhteistyölle olisi kuitenkin ollut hyvä varata enemmän aikaa. Nyt vierailuja toisen taideaineen tunneille ei saatu sovitettua kaikkien oppilaiden aikatauluun. Teatteriryhmälle videolavasteita tehnyt ryhmä ja sen työtavat jäivät melko vieraksi, mutta videoryhmälle teatteriryhmän työskentely tuli tutummaksi. Videolavastusryhmä seurasi teatteriryhmän harjoituksia, mutta muita tapaamisia ei ollut, eikä niille Mäntyvaaran mukaan tällä kertaa välttämättä ollut tarvettakaan, koska harjoitusten seuraaminen riitti antamaan kuvan esityksestä. Videolavastusryhmä myös luki esityksen käsikirjoituksen ja osa digipajalaisista kävi katsomassa esityksen. Mäntyvaaran mukaan yhteistyön syventäminen vaatisi kuitenkin useampia yhteisiä tavoitteellisia tapaamiskertoja ja aikataulun ennakkosuunnittelua sekä lisää tuntiresurssia.

Videolavastusprojektin haasteet

Projektin suurimmat haasteet liittyivät aika-tauluun ja tuntimääriin. Yhteisen harjoitusajan sopiminen oli vaikeaa ja myös yhteistä suunnitteluaikaa olisi saanut olla enemmän. Ryhmien säännölliset tunnit olivat eri päivinä, joten yhteisiä tapaamisia oli haastavaa järjestää.

Maiju Erosen mukaan teatteriesityksen valmistelussa tulee aina kiire - vaikka aikaa olisi kuinka paljon. Nyt harjoituskertoja, joihin kaikki pääsivät paikalle, ei ollut tarpeeksi. Taiteidenvälisyys toi työskentelyyn myös hieman lisää paineita -

esitys oli saatava valmiiksi, koska videoita ja valosuunnittelua oli jo tehty ennen kuin ryhmän kanssa oli täytetty varmuutta esityksen toteutumisesta. Nuorten teatteriopiskelijoiden sitoutuminen projektiin ei aina ollut riittävää, mutta asiasta keskusteltiin ja loppua kohden sitoutuminen vahvistui.

Aino Mäntyvaara kertoi, että omat haasteensa videoiden toteuttamiselle toivat esityksen asettamat rajoitukset aiheessa ja kuvakulmissa. Oppilaiden oma ilmaisu jäi kuvatessa melko kapeaksi. Toisaalta nyt harjoiteltiin teatterin työtapoja, joissa tehdään yhdessä, jolloin jokaisen yksilöllinen ilmaisu ole keskiössä. Luovuutta on hyvä oppia käyttäminen myös tiettyjen ehtojen mukaan. Editoinnissa oppilailla oli kuitenkin enemmän vapauksia. Oman haasteensa projektille asetti myös tuntiraameissa pysyminen: projektit paisuvat helposti, joten opettajan on oltava tarkka rajoistaan, jotta ei ajaudu tekemään ilmaisia ylityötunteja.

Missä onnistuttiin?

Projektin lopputulos oli erittäin onnistunut. Hukassa on hyvä paikka -esityksen katsomot olivat täysiä ja yleisöltä tuli erinomaista palautetta. Videolavastus oli olennainen ja tarpeellinen osa kokonaisuutta.

Aino Mäntyvaara piti onnistumisena sitä, että oppilaita saatiin mukaan projektiin ja aihe kiinnosti heitä. Oli arvokasta, että oppilaiden tuottama materiaali oikeasti käytettiin esityksessä. Lopputuloksen valmistumisen kautta teatteriesityksen prosessin ymmärrys ja videolavastuksen funktio tulivat selviksi ja konkreettisiksi oppilaille. Videoeditointi innosti oppilaita, koska editoidessa pääsi tekemään omia valintoja sekä käyttämään luovuutta.

Videolavastuksen käyttö teatterissa on tätä päivää. Projekti opetti ryhmälle nykyteatterin työtapoja, joissa lavasteet voivat olla immateriaalisia.

Maiju Eronen kertoi, että Hukassa on hyvä paikka -esitys videolavastuksineen oli pidetty ja toimiva kokonaisuus. Esityksestä tuli jopa kiertuepyyntöjä, mikä kertoo poikkeuksellisen onnistuneesta esityksestä. Kaikki projektiin osallistuneet olivat lopulta todella tyytyväisiä lopputulokseen ja lopulta kaikki myös tekivät parhaansa. Tekniikkakin toimi hyvin. Teknisen toteutuksen onnistumista lisäsi oppilaitosharjoittelijan saaminen mukaan projektiin.

Kehittämissideoita

Tulevaisuudessa vastaavan projektin ennakkosuunnittelu olisi hyvä aloittaa aikaisemmin. Yhteistyö olisi hedelmällisintä aloittaa heti projektin suunnittelun alkuvaiheessa. Maiju Eronen toivoisi yhteistyötä jo tarinan kehittelyvaiheessa, johon voisivat osallistua mukana olevien kaikkien taidelajien oppilaat. Eronen myös painottaa, että yhteistyö tulisi kirjata opetussuunnitelmaan sitoutumisen varmistamiseksi. Nyt, projektia ensimmäistä kertaa pilotoidessa projektiin osallistumisen vapaaehtoisuus oli välttämätöntä, mutta jatkossa yhteistyön tulee kuulua kiinteästi TPO-opintoihin.

Molemmat opettajat, Maiju Eronen ja Aino Mäntyaara peräänkuuluttavat projektin toteutukselle lisää molempien ryhmien yhteistä, omien viikkotuntien ulkopuolista aikaa. Yhteinen aika parantaisi ryhmien molemminpuolista vuorovaikutusta sekä uusien työtapojen ja ajattelun omaksumista.

Aino Mäntyaara ehdottaa, että projekti alkaisi yhteisellä alkutapaaminen omien viikkotuntien ulkopuolella, jonka jälkeen järjestettäisiin vierailut ryhmissä puolin toisin ja projekti huipentuisi yhteiseen loppukarokkaan, jossa kerättäisiin palautetta. Projektin alussa tulisi määritellä tarkasti, mitä projekti vaatii opettajilta ja opiskelijoilta. Tunteja tulisi varata myös projektin yksilölliseen suunnitteluun yhteisten suunnittelupalaverien lisäksi.

Lopuksi

Taideaineiden välinen yhteistyö videolavastusprojektissa oli pilotti, jonka kehittämistä kannattaa ehdottomasti jatkaa. Projektista sekä Maiju Erosen ja Aino Mäntyvaaran haastatteluista saatiin kokemukseen perustuvaa, ensiarvoisen tärkeää tietoa toiminnan kehittämisen kannalta.

Projektin tuloksena löydettiin hyviä, monistettavia käytäntöjä:

- opettaja-, ja opiskelijavierailut toisen taideaineen tunnilla
- erilliset työpajatunnit projektin työstövaiheessa
- yhteiset suunnittelupalaverit

Kehittämiskohteista tärkeimpiä:

- yhteisen suunnittelun aloittaminen riittävän aikaisin
- yhteisten tapaamisten lisääminen
- yhteistyön vakiinnuttaminen kiinteäksi osaksi TPO-opintoja

Teksti perustuu Maiju Erosen ja Aino Mäntyvaaran haastatteluihin huhtikuussa 2019
Kuvat Hukassa on hyvä paikka-esityksen kenraaliharjoituksista
Pirkan opisto, teatteritaiteen perusopetus, Macbeth-ryhmä

VJ-kurssi taiteidenvälisenä toimintana

Mediataiteen, musiikin, kuvataiteen ja tanssin TPO:n yhteistyö

Opettaja: Markku Laskujärvi

VJ, eli video jockey työskentelee liikkuvan kuvan parissa musiikin ja mediataiteen rajapinnassa. VJ esiintyy esimerkiksi konserteissa ja näyttää musiikkiin sopivaa liikkuvaa kuvaa sekä valikoi, muokkaa ja tuottaa videosisältöjä ja tulkitsee musiikkia kuvallisesti. VJ-kurssi nuorille on Pirkan opiston mediataiteen kehittämishankkeen ja kurssin opettajan, Markku Laskujärven yhteistyönä syntynyt uudenlainen kurssikonsepti. VJ-työskentely on lähtökohtaisesti monitaiteista ja lisää ymmärrystä eri taidelajien välisistä yhteyksistä. Myös liikkuva kuva voi olla instrumentti.

Nuorten VJ-kurssi toteutui Pirkan opistolla kevätlukukauden 2019 aikana. Kurssilla tutustuttiin yli 12-vuotiaiden lasten ja nuorten kanssa VJ:n työnkuvaan, työskentely-ympäristöihin ja soveltuviin sisältöihin. Suurin osa kurssin osallistujista on mukana musiikin tai kuvataiteen perusopetuksessa ja VJ-kurssi toimi heille TPO-tunteja kartuttavana valinnaiskursseina. Kurssi oli siis myös pilotti poikkitaiteellisesta valinnaiskursseista eri TPO-aineita opiskeleville lapsille ja nuorille.

VJ-kurssilaiset valmistelivat videoesityksen Pirkan opiston musiikin opiskelijoiden Tähtitaivas-pianokonserttiin sekä tanssin kevätnäytökseen. Tähtitaivas-konsertin visualisoinnissa käytettiin myös kuvataiteen perusopetuksessa syntyneitä, teemaan sopivia oppilastöitä.

VJ-toiminta on useille vierasta ja tästä johtuen kurssille oli aluksi vaikeaa löytää osallistujia ja yhteistyökumppaneita. Markku Laskujärvi kävi esittelemässä VJ-työskentelyä musiikin opettajainkokouksessa, jotta VJ-esitykselle löydettäisiin yhteistyökumppaneita musiikin TPO:n puolelta. Laskujärvi kiersi myös esittelemässä VJ-toimintaa kuvataiteen ja musiikin hahmottamisen TPO-ryhmissä. Esittelyjen myötä kurssille saatiin mukaan vaadittu minimimäärä, kuusi osallistujaa. Myös yhteistyökumppanit musiikin TPO:n puolelta löytyivät ja lisäksi tanssin TPO halusi lähteä mukaan yhteistyöhön. VJ kurssin puitteissa tehtiin siis yhteistyötä mediataiteen, musiikin, tanssin ja kuvataiteen perusopetuksen kesken.

VJ-kurssin toiminta

Kurssin opettaja, Markku Laskujärvi kertoi, että tunneilla kuunneltiin monenlaista musiikkia ja testattiin musiikkiin sopivia videoita. Kurssilaiset myös tutustuivat tekijänoikeuksiin ja creative commons -lisensseihin sekä lasivat netistä tekijänoikeusvapaita sisältöjä, joita muokattiin musiikkiin sopiviksi. Tunneilla harjoiteltiin VJ-työskentelyyn soveltuvien ohjelmistojen, kuten Blenderin ja Touch Designerin käyttöä ja videomateriaalin muokkaamista ”livenä”. Kurssilaiset oppivat yhdistelemään ja muokkaamaan liikkuvaa kuvaa musiikin ohjaamina esitystilanteessa.

Kurssin kesto oli 10 90:n minuutin mittaista kokoontumiskertaa, jonka lisäksi tunteja oli varattu esitysten kenraaliharjoituksiin ja esiintymisiin. Hankkeesta käytettiin VJ-kurssin toteuttamiseen yhteensä 36 tuntia, joista 20 oli säännöllisiä viikko-opetustunteja, loput esiintymisiä, kenraaliharjoituksia, kokouksia, VJ-toiminnan esittelyä ja kurssin jälkeen tehty haastattelu.

Yhteistyö

VJ-kurssin ja muiden taideaineiden yhteistyön toteuttaminen edellytti opettajien yhteisiä tapaamisia sekä sähköpostinvaihtoa. Tanssin kevätnäytös on kaksituntinen katselmus, jossa esiintyvät kaikki Pirkan opiston tanssiryhmät. Tänä vuonna tanssinäytöksen teemana oli matka maailman ympäri. Tanssinäytöksen suunnittelu vaati enemmän yhteisiä tapaamisia ja yhteistä suunnittelua, kuin pienimuotoisemman Tähtitaivas-konsertin suunnittelu. Tanssin opettajat antoivat Laskujärvelle listan tanssinäytöksen videoiden tapahtumapaikoista ja siirtymistä sekä eri tanssinumeroihin kuuluvat musiikit. Myös Tähtitaivas-konsertin opettajat toimittivat Laskujärvelle konsertin musiikit etukäteen. Lisäksi VJ-ryhmä katsoi edellisen vuoden tanssinäytöksen videotaltioinnin sekä vieraili tanssin harjoituksissa. VJ-kurssilaiset ryhtyivät toteuttamaan konsertin ja näytöksen visualisointia saatujen musiikkien ja muiden toiveiden pohjalta.

VJ-kurssin ensimmäinen esiintyminen tapahtui pianonsoiton opiskelijoiden Tähtitaivas-konsertissa 21.2.2019. Konsertissa kuultiin Urmas Sisaskin säveltämä Tähistäevatsükkel lastele - Tähtitaivas-sarja lapsille, jossa kuullaan Sisaskin omaa sävelasteikkoa, ”kosmista harmoniaa”. Avaruusteemainen musiikki yhdistettynä VJ-kurssilaisten toteuttamaan näyttävään videoesitykseen oli tunnelmallinen ja elämyksellinen kokonaisuus. VJ-kurssilaiset animoivat kuvataiteen opiskelijoiden toteuttamia avaruusaiheisia tussimaalauk-

sia ja yhdistivät niitä tekijänoikeusvapaaseen videomateriaaliin. Konsertti toteutettiin melko alkuvaiheessa VJ-kurssia ja konsertin aikana tulikin teknisiä ongelmia. Ongelmista kuitenkin selvittiin ja Markku Laskujärvi totesikin teknisten ongelmien selvittämisen esiintymistilanteessa olleen tärkeä osa oppimisprosessia.

Kurssin toinen esiintyminen nähtiin Tanssin kevätnäytöksessä 13.4.2019. Näytöksen videomateriaali kerättiin maailman ympäri -teemaan johdattamana. Esityksessä videomateriaalia editoitiin yhdistelemällä erilaisia videoita, lisäämällä ristihäivytyksiä ja muokkaamalla värejä sekä videoiden nopeutta midi-ohjaimella. Laskujärven mukaan kevätnäytöksen visualisointi onnistui hyvin, oppilaat olivat esiintyessään määrätietoisia ja tarkkoja, ja tarkkuus teknisessä suoriutumisessa myös mahdollisti luovuuden live-tilanteessa.

VJ-esitys osana tanssinäytöstä oli visuaalisesti vaikuttava ja siitä tuli paljon kiitosta. Liikkuvaa kuvaa hyödyntävä visualisointi ei kuitenkaan vienyt liikaa huomiota tanssijoilta. Laskujärvi kertoi, että kaikki näytöksessä nähdyt videot olivat oppilaiden valitsemia ja videot sopivat erinomaisesti eri tansseihin ja teemoihin. Myös oppilaiden omat ideat pääsivät esiin: esimerkiksi venäläiseen tanssiin oli yhdistetty videokuvaa Tetris-pelin pelaamisesta. Kun tanssin ja musiikin tempo kiihtyi, myös videoprojisoitien peli nopeutui.

Projektin haasteet

VJ-kurssin esiintymisien tiukka aikataulu ja siitä aiheutunut kiire asettivat omat haasteensa kurssin toiminnalle. Laskujärven mukaan tiivis aikataulu on toisaalta myös hyvä asia, se vastaa todellisuutta, jossa VJ:lle keikka voi tulla hyvin lyhyellä varoitusajalla. Yksittäisen kokoontumiskerran pituus olisi kuitenkin saanut olla pidempi. Kaksi oppituntia kerralla oli hieman liian lyhyt aika aiheeseen syventymiseen. VJ-esityksiin sopivien videosisältöjen etsiminen vie aikaa. Lyhyen kokoontumiskerran vuoksi kurssilaisilla oli melko paljon kotityötä, joka vaati sitoutumista.

Ensimmäisessä esiintymisessä kohdatut tekniset ongelmat olivat harmillisia, mutta opettavaisia, koska ongelmia tulee aina. Laskujärven mukaan teknisten ongelmien selvittäminen kehittää ongelmaratkaisukykyä ja DIY-asennetta. Ongelmat tulee oppia ratkaisemaan itse, koska VJ-esityksissä paikalla ei välttämättä ole teknikkoja, joka voisi auttaa.

Ajateltaessa VJ-kurssia monistettavana monitaiteisena kurssikonseptina haasteeksi muodostuu ammattitaitoisen opettajan saatavuus sekä laitteistovaatimukset. VJ-työskentelyn opettaminen vaatii kokemusta VJ:nä toimimisesta ja kykyä toimia eri-ikäisten ja tasoisten oppilaiden kanssa, tai opetushenkilöstön täydennyskoulutusta. Laitteistokannan tulee olla ajantasalla ja VJ-esitysten toteuttaminen vaatii myös erikoislaitteistoja, jota tällä kertaa saatiin lainaksi kurssin opettajalta.

Onnistumiset

VJ-kurssi huipentui onnistuneisiin ja vaikuttaviin esiintymisiin. Yleisön näkökulmasta VJ:den mukanaolo esityksissä lisäsi konsertin ja tanssinäytöksen kokonaisvaltaista elämyksellisyyttä ja oli visuaalisesti vaikuttava kokemus.

Markku Laskujärvi näkee pedagogisena onnistumisena sen, että oppilaat ymmärsivät tietokoneen ja videot instrumenttina. Oppilaat myös paneutuivat sisältövalintoihin ja oppivat musiikin tempoon ja taustamelodiaan sopivia tapoja visualisoida musiikkia. Oppilaiden musiikillinen hahmotuskyky suhteessa liikkuvaan kuvaan kehittyi kurssin myötä. Oppilaat olivat motivoituneita ja sitoutuivat kurssiin sekä esitysten toteutukseen.

Ryhmässä vallitsi hyvä tiimihenki ja yhteen hiileen puhaltaminen. Ryhmäytyminen ja yhteistyö kehittyivät kurssin edetessä.

Projektisuunnittelijan näkökulmasta VJ-kurssin opettajan korkea ammattitaito ja sitoutuminen projektiin mahdollistivat kurssin ja esiintymisien tasokkaan ja onnistuneen toteutuksen.

Kehittämisedat

Markku Laskujärvi kehittäisi omaa VJ-opetustaan lisäämällä kurssin alkuun teoriapohjaa musiikin tulkinnalle. Myös useammille käytännön harjoituksille olisi hyvä varata kurssilta aikaa. Kurssilla tulisi voida kokeilla vapaasti erityylisten musiikkien visualisointia. Esimerkiksi elektronisen musiikin visualisointia kokeiltiin nyt kurssilla vain lyhyesti, joka oli oppilaista kuitenkin erittäin innostavaa. Tulevaisuudessa yhteistyötä olisi hedelmällistä tehdä esimerkiksi mahdollisen DJ-kurssin kanssa.

Yhteistyö tanssinäytöksessä ja pianokonsertissa oli hedelmällistä, mutta asetti VJ-työskentelylle rajoja. Toisaalta Laskujärvi painotti luovuuden löytämistä myös ennalta määriteltyjen toimeksiantojen pohjalta.

Jatkossa kurssin kokoontumiskerrat saisivat mielellään olla pidempiä, kuin 90 minuuttia. Toimiva ratkaisu olisi myös järjestää vain yksi iso näytös kurssin lopuksi, kaksi näytöstä oli hieman liikaa. Nyt lähes kaikki kurssi-aika meni näytöksiin valmistautumiseen. Jatkossa kurssi-aikaa olisi hyvä varata myös vapaille kokeiluille ja oman kielen etsimiselle. Tekniikan osalta tällä kertaa välineenä keskityttiin videoprojisoiteihin. Jatkossa myös erilaisten näyttötekniikoiden, kuten kuvaputkitelevisioiden ja piirtoheittimien kokeilu voisi kuulua kurssin ohjelmaan.

Lopuksi

VJ-kurssi oli onnistunut pilotti, jonka myötä Pirkan opiston ohjelmaan kehitettiin uudenlainen mediataidetta soveltava lähtökohtaisesti monitaiteinen kurssisisältö. VJ-kurssi on tarjolla opiston ohjelmassa syyslukukaudella 2019 ja TPO-opiskelijoilla on edelleen mahdollisuus valita kurssi ja osallistua sille ilman lisämaksua. Muut, kuin TPO-opiskelijat voivat osallistua kurssille maksamalla kurssimaksun.

Pirkan opiston VJ-kurssi oli yksi ensimmäisistä kokeiluista Suomessa opettaa video jockey -työskentelyä kansalaisopistossa ja taiteen perusopetuksessa lapsille ja nuorille. Pirkan opiston kokeilun myötä kurssisisältö on mahdollista monistaa myös muualle.

VJ-kurssin tärkeimmät onnistumiset kiteytettynä:

- toimiva konsepti lähtökohtaisesti monitaiteiseen opetustoimintaan
- mediataiteen valinnaiskurssi TPO-opiskelijoille
- kurssin osallistujille innostava ja motivoiva tapa oppia
- opiston tapahtumien elämyksellisyyden lisääntyminen
- mediataiteen näkyvyys opiston tapahtumissa

Tärkeimmät kehittämiskohteet:

- kokoontumiskerran pituus
- kurssilta aikaa myös vapaalle tekemiselle ja kokeilulle

Teksti perustuu Markku Laskujärven haastattelun 18.4.2019
Kuvat Tähtitaivas-konsertista 21.2.2019 ja Tanssin kevätnäytöksestä 13.4.2019
Pirkan opisto

VR-360 teatterin ja mediataiteen rajapinnassa

Teatterin ja mediataiteen TPO:n yhteistyö

Opettajat: Jarmo Skön, Kalle Saarinen ja Katri Mononen

Pirkan opiston Nuorisoteatteri Julia sai mediataiteen kehittämishankkeen myötä uudenlaisen haasteen: teatteriesityksen toteuttamisen virtuaalitodellisuuteen. Ryhmä innostui uuden teknologian avaamista mahdollisuuksista ja päätti toteuttaa kaksi keskenään erilaista esitystä. Ryhmä käsikirjoitti esitykset opettajansa Jarmo Skönin ohjauksessa ja mediataiteen opettaja Katri Mononen vieraili ryhmän tunneilla, jolloin 360-kuvaamista testattiin. Projektin toteutuksen mahdollisti Pirkan opiston henkilöstölle suunnattu 360-koulutus. 360-tekniikka oli työryhmälle kuitenkin vielä uutta, joten tekniikan soveltamista harjoiteltiin yhdessä yrityksen ja erehdyksen metodilla.

VR-360 tarkoittaa video- ja valokuvauskuvaustekniikkaa, jossa kamera kuvaa ympäristöään 360-asteisesti. Kuvaamiseen tarvitaan 360-kameraa. 360-kameralla kuvattua materiaalia voidaan esittää virtuaalilaseissa.

Esitykset kuvattiin 30.-31.3. Kulttuuritalo Laikussa ja Lastenkulttuurikeskus Rullassa Tampereella. Kuvaajana toimi mediataiteen opettaja Kalle Saarinen. Molempien videoiden editoinnista sekä *Nurinkurin* -elokuvan tarinan käsikirjoituksesta ja kertojäänestä vastasi oppilaitosharjoittelija Suvi-Tuulia Asplund. VR 360 -projektiin käytettiin yhteensä 23 tuntia mediataiteen kehittämishankkeesta, jonka lisäksi esitystä harjoiteltiin Julia-ryhmän viikoittaisilla TPO-tunneilla. Hanketunnit koostuivat esityksen kuvauksista, kenraaliharjoituksesta, esityksistä ja projektin lopuksi tehdystä opettajan haastattelusta.

Projektin myötä valmistui kaksi VR360-elokuvaa: 1950-luvun tanssijaisiin sijoittuva *Ensirakkaus* ja fantasia-maailmaa kuvaava *Nurinkurin*.

VR-360 nuorisoteatterin työmuotona

Julia-ryhmän opettajan, Jarmo Skönin mukaan 360-teoksen sisältösuunnittelua pystyttiin lähestymään teatterillisin keinoin ja VR-360 työskentely soveltui teatteritaiteen opintoihin hyvin.

Ryhmä suunnitteli käsikirjoitusta yhteisesti keskustelemalla, improvisoimalla ja kirjoittamalla. Yhteinen suunnittelu vahvisti oppilaiden ryhmätyöskentelytaitoja. Myös kameranäyttelemine saatiin projektin kautta luontevasti lisättyä opintojen osaksi.

Toisen valmistettavan esityksen kohderyhmäksi oli päätetty etukäteen ikäihmiset ja valmis esitys oli tarkoitus viedä palvelutaloihin virtuaalilasien avulla. Skön koki mielekkääksi teoksen kohderyhmän antamisen nuorten työskentelyn lähtökohdaksi. Kohdeyleisön määrittely antoi heille selkeästi mahdollisuuden pohtia sisältöä kohderyhmälähtöisemmin. Kohderyhmän rajausta syvensi suunnittelua ja kehitti nuorten luovaa ”draamallista” ajattelukykyä. Nuoret pääsivät vaikuttamaan esitysten visuaalisessa puolessa etenkin puvustukseen ja maskeeraukseen. Skönin mukaan taiteidenvälisyyttä pystyttiin tutkimaan produktion avulla mielekkäästi, sillä teos yhdisti eri taidemuotoja sopivassa suhteessa.

Mitä projektissa opittiin?

VR360 -tekniikka ja tarinan kertominen sen avulla olivat työryhmälle itsessään uusia asioita. Samat elokuvalliset ja kerronnalliset lainalaisuudet eivät päde VR 360 -työskentelyssä, kuin perinteisessä elokuvakerronnassa, Skön kertoi. VR-360-kameralla kuvatessa kuvaaja ei voi piiloutua kameran taakse, eikä kuvaa voi rajata jälkikäteen. 360-tekniikka luo siis omat haasteensa kuvaustilanteen järjestämiselle.

Julia-ryhmä kokeili Nurinkurin-elokuvassa aiempaa enemmän improvisaatioon pohjautuvaa työskentelyä, jonka kautta myös improvisaatiotaitoja pystyttiin kehittämään. Skönin mukaan nuorten ryhmätöytäitojen ja luova ajattelukyvyyn kehittyminen sekä taiteidenvälisyyden hyödyntämiseen liittyvät oivallukset olivat merkittäviä oppimiskokemuksia projektin aikana. Mediataiteen opettajat saivat teatteriopetuksen työtapojen seuraamisesta ideoita mediataiteen opetuksen entistä yhteistoiminnallisempaan kehittämiseen.

Haasteita ja onnistumisia

Jarmo Skön kertoi, että projektin suurin haaste oli aikataulu. Julia-ryhmä ei pystynyt keskittymään pelkästään VR-projektiin opinnoissaan. Lisäksi toisen kuvauspäivän pituus oli liian lyhyt. Tämä toi haasteita toisen, *Nurinkurin*-elokuvan valmistamiseen, sillä työryhmä oli päättänyt keskittyä tarinankerrontaan enemmän improvisoiduin keinoin.

Onnistumisena Skön näkee opettajien ja nuorten sitoutumisen toimintaan. Työryhmä halusi tehdä produktiota tosissaan, vaikka projekti veikin aikaa paljon pelkkiä teatteriopintoja enemmän. Lopputulos, kaksi valmistunutta VR-teosta, oli Skönin mielestä laadukas aikatauluun ja tuntimääriin suhteutettuna.

Lopullisen teoksen näkeminen saattoi olla hieman haastavaa nuorille, ja Skön aisti, että osan nuorista oli vaikeaa katsoa itseään esiintymässä teoksessa. Tämä saattaa johtua nuorten iästä. Toisaalta teatteriopiskelijalle oman esiintymisen seuraaminen virtuaalitodellisuudessa on varmasti videoitua esitystäkin merkittävämpi oppimiskokemus.

Ensirakkaus esitettiin ikäihmisten palvelutaloissa Nokialla ja Lempäälässä sekä kaikille avoimissa esityksissä Julia-ryhmän Valta istuimella -esityksen yhteydessä. Esityksen näyttäminen virtuaalilaseilla asetti esitysti-

lanteelle omat haasteensa. Pirkan opistolla on käytössä kolme virtuaalilasit, joten kolme katsojaa pystyi katsomaan teosta yhtäaikaan. Esityksen näkeminen vaati odottamista ja vuorottelua. Esityksen vastaanotto oli kuitenkin pääasiallisesti positiivinen. Virtuaalilasien käyttö sujui ikäihmisiltä yllättävän luontevasti ja immerstiivinen esitys tarjosi mahdollisuuden uppoutua esityksen tunnelmaan.

Nurinkurin-esityksen leikkaus valmistui vasta toukokuussa 2019, jolloin Julia-ryhmän lukukausi oli jo ohi. *Nurinkurin* saa tästä johtuen ensi-iltansa syksyllä 2019.

VR 360 -työskentelyn jatkokehittäminen

Jarmo Skön toivoisi jatkossa vastaavan esityksen työstämiseen enemmän yhteistä työaikaan mediataiteen ja teatterin opettajien kesken. Yhteinen aika toisi nuorten ideat yhä vahvemmin esiin ja hyödynnettäviksi produktiossa.

Kuvaukset järjestettiin maaliskuun lopussa, jolloin säätila on epävakaa. Skönin mielestä kuvausten ajan-kohta voisi olla toinen, jotta ulkotilaa voitaisiin hyödyntää paremmin kuvauskohteena. Skön myös kertoi, että VR360 -teoksissa kuvaus ja etenkin editointi ovat isossa roolissa. Julia-ryhmä ei valitettavasti ehtinyt keskittymään teosten editointiin, vaan editointi jäi opiston mediatiimin vastuulle. Mikäli ryhmällä olisi mahdollisuus keskittyä myös editointiin, lopputulokseen vaikuttaminen voisi olla voimakkaampaa. Lisäksi nuoret voisivat olla mukana myös esitysmatkoilla esittelemässä omaa teostaan, Skön huomautti.

Skönin mukaan teatteri ja mediataide toimivat produktiossa hyvin yhdessä, mutta työryhmä ei ehkä vielä osannut ajatella VR360 -tekniikan mahdollisuuksia teatterissa tarpeeksi syvästi, sillä tekniikka oli myös mediataiteen opettajille uutta.

Lopuksi

VR360-tekniikan hyödyntäminen teatteritaiteen perusopetuksessa oli uusi ja innostava kokeilu, joka sai työryhmän näkemään uuden teknologian tarjoamia mahdollisuuksia ja sen soveltamisesta koituvia haasteita. Seuraavalla kerralla VR360-esitystä toteuttaessa tekniikan edut on mahdollista hyödyntää tehokkaammin ja ilmeisimmät sudenkuopat välttää.

Jatkossa huomioon otettavat kehittämiskohteet:

- enemmän yhteistä työskentelyaikaa teatterin ja mediataiteen opettajille
- nuorten osallistaminen esityksen jälkitöihin
- esitystilanne, oheistoiminnan järjestäminen katseluvuoroa odottaville

Tärkeimmät onnistumiset, hyvät käytännöt:

- kohdeyleisön ja esityskontekstin määrittely etukäteen
- käsikirjoituksen kollektiivinen työstäminen
- improvisaatiotyöskentely

Teksti perustuu Jarmo Sköinin sähköpostihaastatteluun 9.4.2019. Kuvat Julia-ryhmän VR360-kuvauksista Kaulttuuritalo Laikussa ja Lastenkulttuurikeskus Rullassa 30.—31.3.2019, *Ensirakkaus* ja *Nurinkurin* -VR360-elokuvista ja VR-esityksestä Lempäälän Kotokampuksella.

Pohdintaa

Tässä raportissa kuvaillut projektit ovat pilotteja ja eräitä ehdotuksia malleiksi mediataidetta hyödyntävän monitaiteisen yhteistyön toteuttamisesta taiteen perusopetuksessa. Monitaiteisuus ja taiteidenvälisyys ovat Pirkan opiston taiteen perusopetuksen ja myös OPH:n antamiin opetussuunnitelman perusteisiin kirjattuja tavoitteita. Miksi monitaiteinen yhteistyö sitten on niin tärkeää? Ja miksi yhteistyötä kannattaa jatkossakin pyrkiä edistämään taiteen perusopetuksessa?

”Taidemuotojen raja-aidat ovat hälvenemässä. Aina ei pysty esimerkiksi sanomaan missä elokuvan ja mediataiteen välinen raja sijaitsee ja onko sitä olemassakaan. Mediataide on vakiinnuttanut asemansa nykytaiteen keskiössä.” (AV-arkki, 2019)

Ajatus taidemuotojen rajojen hälvenemisestä on kirjattu myös Pirkan opiston mediataiteiden opetussuunnitelmaan. Tämän päivän taiteilijat voivat toimia monialaisissa tiimeissä ja tekevät usein yhteistyötä yli perinteisten taidelajien rajojen. Monitaiteinen yhteistyö jo taiteen perusopetuksessa antaa mahdollisesti tulevaisuudessa taidealan ammattilaisiksi opiskeleville valmiuksia toimia taiteen moninaisissa verkostoissa ja avaa havaitsemaan taiteiden välisiä yhteyksiä.

Taiteiden välistä yhteistyötä voi lähestyä myös monilukutaidon käsitteen avulla:

”Monilukutaitoon liittyy laajentunut taito- ja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia, painettuja ja digitaalisia ja niitä luetaan mutta myös tuotetaan itse.”

”Lukemisen näkökulmasta monilukutaito voidaan ymmärtää erityisesti tulkitsemisen taitona. Perinteisellä lukutaidolla viitataan kirjainmerkeillä kirjoitetun tekstin tulkitsemistaitoon. Perinteinen käsitys luku- ja kirjoitustaidosta tai pelkkä (mekaanisen) lukutaidon opetus ei kuitenkaan riitä erilaisissa tekstiympäristöissä toimimiseen: ”lukea” voi vaikka sarjasta visuaalisia merkkejä, äänen nyansseista, elekielestä tai kehotuntemuksista.” (Sintonen & Kumpulainen, 2019)

Monitaiteinen yhteistyö taideopetuksessa kehittää nimenomaan taiteiden välistä tulkinnan taitoa. Esimerkiksi VJ-kurssi, jossa harjoiteltiin musiikin visualisointia, avasi opiskelijoille mahdollisuuksia tulkita musiikkia liikkuvan kuvan avulla monilukutaidon hengessä. Videolavastusprojektissa puolestaan harjoiteltiin käsikirjoituksen tulkintaa liikkuvan kuvan avulla. VR-360 -elokuvien tekeminen teatteritaiteen perusopetuksessa kehitti opiskelijoille tutun ja omaksi koetun taidemuodon näkemistä uudessa kontekstissa - esityksen tulkitsemista virtuaalisessa ympäristössä.

Lähteet

Mitä mediataide on? AV-arkki, mediataidekasvattaa.fi/oppimateriaalit/mita-mediataide-on/ luettu 8.3.2019

Sintonen, Sara ja Kumpulainen, Kristiina, Monilukutaito moninaisuutena, toimintana ja osallisuutena, mediataidekasvattaa.fi/oppimateriaalit/mita-tarkoittaa/artikkeli-sara-sintonen-ja-kristiina-kumpulainen-monilukutaito-moninaisuutena-toimintana-ja-osallisuutena/, luettu 8.3.2019

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017, Opetushallitus, Määräykset ja ohjeet 2017:12a, Helsinki

Pirkan opisto, Taidekoulujen OPS, yhteinen osa, 2018

Kiitokset: Pirkan opiston opiskelijat ja henkilöstö, Kulttuuritalo Laikku, Lastenkulttuurikeskus Rulla, Ilmari Huttu-Hiltunen (RAKKA Creative), Paula Lehtonen, Arje Mulari, Suvi-Tuulia Asplund sekä kaikki projektien toteutuksessa mukana olleet ja niihin vaikuttaneet henkilöt.

**Mediataide monitaiteellisuuden
moottorina 2018—2019**

Pirkan opisto